

35. Roshia giyū kantai kisen `Odessa'-gō I Amerika ryōkokukan ni shin kōro kaishi ichi-ken // Diplomatic Archives of the Ministry of Foreign Affairs. – [Електронний ресурс], режим: http://www.jacar.go.jp/DAS/meta/image_B11092480100 (дата звернення 14.05.2015).
36. Roshia Kokkai kantai kaijō kinmu берруō Meiji san jū roku-nen. – [Електронний ресурс], режим доступу: http://www.jacar.go.jp/DAS/meta/image_B11092358000 (дата звернення 14.05.2015).
37. The New York Times. – June 30, 1913. – P. 1. – [Електронний ресурс], режим доступу: <http://query.nytimes.com/gst/abstract.html?res=990CE5DD153FE633A25753C3A9609C946296D6CF> (дата звернення 14.05.2015).

І. І. Татарко

УДК 94(477+478)«1944/1954»: (043.5)

**УЧАСТЬ БОЛГАР ІЗМАЇЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ УРСР ТА
ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ МРСР В ГРОМАДСЬКОМУ
ЖИТТІ У ПОВОЄННІ ЧАСИ
(друга половина 40-50-ті рр. ХХ ст.)**

В статті аналізуються особливості соціальних змін серед болгар Ізмаїльської області УРСР та південної частини МРСР у повоєнні часи. Досліджується їх участь в громадському житті, в політичних кампаніях, у відбудові народного господарства, їх взаємини із українцями, молдованами та їх ставлення до радянської влади. Спираючись на архівні данні, автор розкриває нові аспекти розвитку болгарської діаспори у повоєнні часи (друга половина 40-50-ті рр. ХХ ст.).

Ключові слова: болгарське населення, Молдова, Україна, радянська організація, Радянський союз, комуністи, комсомольські організації, КП(б)У.

В умовах становлення і розвитку пострадянських незалежних держав, зокрема України та Молдови, проблема розвитку та духо-

вного відродження на їх теренах національних меншин стала досить актуальною. Історія різних етнічних груп в пострадянських країнах дедалі привертає все більше уваги дослідників: істориків, мовознавців, етнологів. Зростання інтересу до цієї проблематики пов'язане і з введенням у науковий обіг нових джерел, у тому числі з розсекречених архівних фондів, і з прагненням переглянути усталені стереотипи та штампи.

Історія діяльності болгарської діаспори в Ізмаїльській області УРСР та південної частини МРСР ще не знайшли достатнього висвітлення. Одним з практично невисвітлених періодів історії болгарського населення є повоєнний період. Це спонукає дослідити життя цієї національної групи у вказаних регіонах.

Так, мета статті полягає в аналізі громадської діяльності болгарського населення Ізмаїльської області УРСР та південної частини МРСР у повоєнні часи. Визначена мета передбачає дослідження соціальних змін серед болгар в повоєнні часи, їх взаємини з іншими національностями, ставлення до радянської влади, участь в політичних кампаніях та внесок болгарської діаспори у відбудову народного господарства республік.

Найважливішим елементом у реалізації культурної революції із позицій комуністичної партії Радянського Союзу був процес формування нової соціалістичної ідеології. Її провідниками на місцях виступали насамперед, партійні та комсомольські організації.

У 1947 р. до Ізмаїльської обласної організації КП(б) України входили 4801 чоловік: 3624 члени ВКП(б) та 1177 кандидатів у члени ВКП(б). В їх числі нараховувався 191 представник болгарської національності. Болградський районний комітет КП(б) України налічував 181 член ВКП(б) та 49 кандидатів у члени ВКП(б). Серед них – 16 осіб болгарської національності. Ново-Іванівський районний комітет партії налічував 88 членів ВКП(б) та 65 кандидатів у члени ВКП(б), із загального числа яких нараховувалось 64 представники болгарської національності. До складу Суворівського районного комітету партії входило 103 члени ВКП(б) та 59 кандидатів у члени ВКП(б), серед яких було 32 особи болгарської національності. Тобто, в партійній організації

області болгари склали усього 3,9%. Дещо по-іншому ситуація виглядала у районних організаціях: у Болградському районі – близько 7%, у Суворівському – близько 20%, в Ново-Іванівському – близько 41% [19, с. 1-17].

У 1948 р. у ЧаDIR-Лунгському районі з 50 комуністів місцевої партійної організації КП(б) Молдавії – 23 були болгарами. Через п'ять років чисельність комуністів у Молдавії суттєво зросла, головним чином, за рахунок представників титульної нації і на 31 грудня 1953 р. у ЧаDIR-Лунгському районі налічувалося уже 378 комуністів, серед яких було 90 болгар (83 членів партії та 7 кандидатів) [11, с. 88зв], тобто болгари склали вже приблизно 25 % від загального складу комуністів району. На 1 січня 1953 р. у Тараклійському районі з 274 членів і кандидатів у члени ВКП(б) – 82-і особи представляли болгарську національність [4, с. 54зв].

Болгари достатньо чисельно входили до складу керівних органів ЧаDIR-Лунгської районної партійної організації. На 18 червня 1953 р. серед 24 членів райкому КП Молдавії болгар нараховувалось 6 осіб, а серед 4 кандидатів у члени райкому один був болгарин, тобто болгари були представлені пропорційно чисельності у загальному складі комуністів району. А серед членів ревізійної комісії цього ж райкому болгари склали аж 40 відсотків [11, с. 58-59].

Показова тенденція зростання чисельності комуністів серед болгарського населення регіону. Так, низові партійні організації в болгарських селах ЧаDIR-Лунгського району почали утворюватися тільки в 1948 р. У квітні парторганізація утворилась в с. Валя-Пержа, в жовтні – в с. Твардиця. Цей процес продовжився після певної перерви, вже з початку 50-х рр.: у колгоспі ім. Леніна (с. Твардиця) парторганізація утворилась у січні 1951 р., у колгоспі ім. Маленкова (с. Валя-Пержа) – у лютому 1952 р. [11, с. 54-55].

Активно болгари почали вступати в партію вже з 1952-1953 рр. Загалом за перший квартал 1952 р. у МРСР прийнято в члени КП(б) Молдавії 21 чоловік, з яких болгар нараховувалось 11 осіб. А з 274-х осіб, прийнятих за рік до лав комуністів на 1 січня 1953 р., було 82 представника болгарської національності [4, с. 6, 54]. Так, у ЧаDIR-Лунгському районі в III кварталі 1953 р.

у члени партії було прийнято 5 осіб, із яких – 2 болгарина; в VI кварталі – прийняли 5 (болгар двоє) [11, с. 70 зв.].

Поява комуністів у болгарських селах привела до певних зрушень в становищі болгарського жіноцтва. Так, у колгоспі ім. Маленкова (с. Валя-Пержа) низову партійну організацію очолила Євдокія Папурова. Вона ж увійшла й до складу членів Чадир-Лунгському райкому КП Молдавії [11, с. 54, 58].

Іншим наслідком зростання чисельності комуністів у районах стало активне призначення їх на посади голів сільських рад, голів колгоспів та секретарів місцевих партійних організацій [7, с. 4]. У Чадир-Лунгському районі станом на 1 липня 1949 р. з 23-х голів колгоспів 8 представляли болгарську національність: колгосп ім. Кірова смт. Чадир-Лунга – В. І. Гайдаржі, колгосп «Заповіти Ілліча» с. Валя-Пержа – А. А. Попов, «28 червня» с. Валя-Пержа – Р. С. Панчев, ім. Димитрова с. Валя-Пержа – І. Д. Дімов, ім. Леніна с. Твардиця – А. І. Папуров, ім. Молотова с. Твардиця – Н. І. Пасков, ім. Чапаєва с. Твардиця – І. Т. Заїмов, «Правда» с. Твардиця – Д. П. Шаврієв [8, с. 5]. У Тараклійському районі на 20 листопада 1953 р. з 10 голів колгоспів 2 болгарської національності: голова колгоспу ім. Кірова смт. Тараклія – І. Ф. Крясков та голова колгоспу ім. Димитрова с. Кайраклія [5, с. 26]. В складі 11 секретарів первісних парторганізацій колгоспів і МТС Тараклійського району на 30.11. 1953 р. налічувалося 3 болгарина [9, с. 124].

Нерідко комуністами ставали не за покликанням, а виходячи із матеріальних та кар'єрних перспектив. Про це свідчить ряд справ про виключення із лав комуністичної партії Молдавії. Так, рішенням Тараклійського райкому КП (б) Молдавії 25 січня 1949 р. виключений з партії за працю в державних органах румунської влади А. М. Панічерський, 1904 року народження, болгарин. Він вступив до партії в 1947 р. й у своїх особистих документах записав, що його батьки до 1917 р. і після були селянами-бідняками. Але, як виявилось, його батько мав середняцьке господарство, сам працював секретарем примарії та використовував найману працю [13, с. 394]. Викриття цього факту й стало підставою для виключення із партії.

З перших днів звільнення міст і районів Ізмаїльської області України та півдня Молдови міські та районні комітети комсомолу розпочали утворювати перші комсомольські організації та сприяли їх організаційно-політичному укріпленню. Спочатку комсомольські організації формувалися з комсомольців, які прибули зі східних областей УРСР. На 21 вересня 1944 р. в Ізмаїльську область прибуло вже 275 комсомольців.

З появою перших комсомольських організацій у містах і районах міські та районні комітети проводили одночасно реєстрацію комсомольців, які вже знаходилися на території області. Паралельно із цим йшов процес утворення нових комсомольських організацій. Так, у с. Главани комсомольську організацію створили 20 жовтня 1945 р. у середній школі чотири молоді люди: А. Карагенова, Д. Арабаджи, В. Топалов і В. Ільчев. Комсомольці займалися роз'ясненням радянських законів, боролись із неграмотністю, робили гучні читання в селянських будинках, допомагали багатодітнім сім'ям. В одному із покинутих помешкань облаштували клуб, допомогли організувати піонерську організацію та літній піонерський табір [22, с. 109-110].

Поява комсомольських організацій було спрямовано не тільки на згуртування комсомольців та молоді з метою відбудови народного господарства, а також для проведення серед них масово-політичної та виховної роботи. З числа комсомольського активу виділялися агітатори, які проводили масово-політичну роботу серед молоді. Так, комсомольська організація колгоспу ім. Суворова Суворовського району стала переможцем в обласному соціалістичному змаганні серед сільських первинних комсомольських організацій за участь у сільськогосподарських роботах в 1946 р., поряд із нею відзначалася й хороша робота комсомольських організацій в болгарських селах Ново-Іванівського району [15, с. 37].

Комсомольці і молодь брали активну участь у відбудові народного господарства. В Болградському районі організовано 39 бригад молоді для відбудови народного господарства. В них працювало близько 600 чоловік, які відбудовували електростанції, лікарні, школи, мости, дороги тощо. Так, комсомольці та молодь Табакської сільської ради Болградського району підготували дві школи до нового навчального року [18, с. 53-57].

Довідка відділу пропаганди й агітації Ізмаїльського обкому КП(б)У про масово-політичну роботу серед національних груп населення області від 6 березня 1948 р. засвідчила, що була організована масово-політична робота серед всіх національних груп з урахуванням національних специфічних особливостей. Так, станом на 1 січня 1948 р. у селах області працювало 9390 агітатори, до числа яких було залучено з місцевого населення близько 6 тис. чоловік, котрі проводили масово-політичну роботу рідною мовою. Зазначалось, що Ізмаїльська область є молодою, її населення тільки приєдналося до життя радянського народу, тому треба підвищувати його політичний і культурний рівень. Також підкреслювалось, що місцеве населення достатньо швидко пристосовувалося до нового життя та почало брати активну участь у всіх господарсько-політичних кампаніях. Так, кращими агітаторами Тарутинського району з місцевого населення, хто регулярно проводив бесіди серед колгоспників рідною мовою, були названі болгарини Ніков, Узун (колгосп «Перемога», с. Перемога) та Перликокошко, Деде, Недова (колгосп ім. Тимошенко, с. Ярове). Крім того, відзначалась активна робота агітколективу с. Острівне Ново-Іванівського району, яким керував місцевий учитель болгарин Градинар. Колектив складався з 38-и чоловік, більшу половину яких представляли особи болгарської національності [15, с. 89]. Під час підготовки до виборів у місцеві Ради, агітатори цього агітколективу пов'язували масово-політичну роботу серед сільських виборців із виконанням господарсько-політичних заходів. Так, за період виборчої кампанії це село стало зразком суцільної колективізації.

Аналогічна масово-політична робота проводилася в усіх селах та районах області. Так, агітатори с. Кирнички Суворовського району проводили прилюдне читання газет, пояснювали завдання п'ятирічного плану сільському населенню. Як результат – 50% селянських господарств вступили до колгоспу. Добре працювали агітколективи Ново-Іванівського району (с. Главани – керівник Овчаров, с. Огородне – керівник Парамонов). З місцевої інтелігенції багато вчителів виступали з доповідями національними мовами, в тому числі й болгарською мовою тощо. Систематич-

но виступала з політичними доповідями перед населенням директор середньої школи міста Болграду депутат Верховної ради УРСР Н. І. Параскевова. Таким чином, опираючись на низовий актив місцевих жителів, партійні організації проводили господарсько-політичні кампанії та сприяли прискоренню колективізації [15, с. 34-35].

Аналогічна робота проводилася і в болгарських селах південної Молдови. Так, агітколлектив колгоспу ім. Димитрова Тараклійського району, який організаційно існував з 1950 р., у 1954 р. налічував 26 агітаторів. До його складу входили рядові колгоспники, члени будівельної, виноградної, тракторної та рільницької бригад, були й представники сільської інтелігенції. Сили колективу були рівномірно розподілено по всіх бригадах. Протягом серпня та вересня кожний агітатор провів не менше 15 бесід. У сільському клубі не менш 2-3 разів на місяць читалися доповіді, лекції на різноманітні теми: про міжнародне становище, про рішення пленумів ЦК КПСС, про завдання колгоспників тощо. Особливо активне проведення бесід відзначалося в роботі агітаторів В. Бовдур та І. Грекова [21, 1954, 7 жовтня].

Болгарське населення, поряд з іншими національностями, брало участь у громадському житті МРСР та УРСР, зокрема, у виборах до місцевих Рад депутатів трудящих. Так, у 1948 р. проходили перші вибори в Ізмаїльську обласну Раду депутатів трудящих. Серед 70 чоловік, обраних депутатами, 12 осіб були вихідцями із болгарських сіл області [17, с. 35 – 37]. В ході підготовки і проведення виборів до Верховної ради УРСР обласний радіокомітет організував цілий цикл радіопередач для болгарського та молдавського населення рідною мовою [20, с. 2-5].

Разом із тим, не все населення позитивно ставилося до радянської влади. Спостерігалися й опозиційні антирадянські політичні настрої серед болгарського населення півдня Молдови, причому у представників різних соціальних прошарків. Так, у 1944-1945 рр. у зв'язку із виборами до Верховної ради СРСР, агітатор по с. Тараклія Дмитро Кавлак в присутності громадянина Михайла Кара заявив, «...що йому важко проводити агітацію, бо люди, які приходили на агітаційний пункт в більшості у п'яному

вигляді, говорять, що їм радянська влада не потрібна; вона нічого не дає, а навпаки все забирає, краще не голосуватимуть». Тимофій Кайряк, «куркуль», із с. Тараклія казав: «...як би під час виборів звільнитися від радянської влади, вона в нас все відібрала, ми залишилися голі та босі. Потрібно боротися за відокремлення Бессарабії в окрему Молдавську Державу...»; Дмитро Дериволков, селянин-середняк із того ж с. Тараклія в розмові сказав, що «...потрібно голосувати за Америку та Англію, від радянської влади можна одержати тільки в'язницю...». Подібну думку висловив і бідняк із все того ж с. Тараклія Георгій Топал: «...хто буде голосувати за радянську владу, той буде під землею...» [3, с. 31-32].

Невдоволення радянською владою виявлялось і в наступні роки. В донесенні від 15 грудня 1948 р. на священника Паскалова із с. Твардиця вказувалось, що він скаржився на сільські раду, яка хоче обкласти його податком на зібрані гроші за померлих. Крім того, священник захищав «куркулів» та висловлював невдоволення станом речей: «...При румунах цих поставок ми не знали. Кожен собі намолотив, скільки йому потрібно продав, а решта його власність. А при радах придумали якість колгоспи, зігнали туди усіх людей і життя їм не дають» [12, с. 9].

Поряд із пасивним невдоволенням були й спроби зорганізуватись та підняти національне питання. Ідея вивчення болгарської мови, утворення адміністративного об'єднання бессарабських болгар обговорювалася групою однодумців с. Огородне. До неї входили місцеві жителі, виключно студенти, народжені в селі. Ініціатором був Петро Недов, який закінчив софійську гімназію і на той час був студентом Кишинівського сільськогосподарського інституту. Ця група не встигла створити організацію, розгорнути діяльність, висловити свої пропозиції владі – вона була ліквідована в 1949 р. – всі сім учасників (Петро Недов, Федір Стоянов, Петро Терзієв та інші) були засуджені на 25 років сталінського ГУЛАГУ [16, с. 233-234].

Вже в 1946 р. партійні, радянські та господарські організації почали змінювати стиль роботи стосовно добору та вихованню кадрів з місцевого населення, сміливіше залучали місцевих жителів на керівні посади, а також до активної участі в господарсько-

політичному житті. Наприклад, якщо на 1 січня 1946 р. в Ізмаїльській області для низової роботи в різноманітних організаціях було задіяно понад 15 тис. чоловік (робітники сільпо, фінансові агенти, голови земельних громад тощо), то станом на 1 січня 1947 р. місцевих жителів на низовій роботі налічувалось вже 24 тис. чоловік. З місцевого населення 20 чоловік було висунуто до складу окружних і 1784 чоловіка – до складу дільничних виборчих комісій з виборів до Верховної ради УРСР. Близько 5832 місцевих жителі стали агітаторами на виборах. Але особливо показовим є те, що із 252-х колгоспів області в 246-ти колгоспах головами були висунуті представники місцевого, в тому числі й болгарського, населення [15, с. 30-31]. Болгар достатньо активно долучали й до керівної роботи у сфері дитячого виховання: із 10-ти завідувачів дитячими садками 4 особи були болгарами [1, с. 8].

В МРСР можливостей щодо висунення болгар на керівні посади було більше, враховуючи республіканський рівень керівництва. До того ж, аграрний характер основних виробництв у республіці сприяв просуванню болгар, особливо тих, хто мав вищу освіту. Так, станом на 15 вересня 1947 р. по міністерству промисловості МРСР з 24 чоловік з вищою освітою 1 болгарин – І. М. Чілік (винороб сільського господарства); по міністерству сільського господарства – Д. Д. Абрамогло (старший агроном), К.К.Займов (інженер-агроном), М. О. Влах (садовод), Г. К. Шупак (агроном) [14, с.10;27;31] Члена ВКП(б) Д. П. Іванова в грудні 1950 р. обрали депутатом районної ради Чадир-Лунгського району. З вересня 1951 р. він працював заступником голови Чадир-Лунгського райвиконкому та головою районної планової комісії [10, с. 1].

Велика увага після війни почала приділялася вихованню та висуненню на керівні посади жінок з місцевого населення. Так, у Ізмаїльській області на 1 січня 1947 р. на керівну роботу з місцевого населення висунули 410 жінок. Вони обіймали різноманітні посади: голови та секретарі сільських рад, голови колгоспів, завідувачі клубами, бригадири тощо. З'явилися навіть й кандидати в депутати Верховної Ради УРСР із представників болгарського населення області: Н. І. Параскевова – болгарка, викладач іноземних мов, а потім директор Болградської середньої школи та

М. Н. Порванова – болгарка, голова жіночої ради с. Ново-Іванівка, член батьківського комітету [15, с. 30-32].

Серед передовиків сільського господарства вже в перші повоєнні роки з'явилося багато болгар. Так, у колгоспах ім. Леніна та ім. Димитрова с. Твардиця Чадир-Лунгського району в 1947 р.: А. І. Папуров, С. З. Парліков, Х. С. Бельчівічіна, А. М. Желева, М. І. Іванова. У Томайській сільській раді цього ж району: Д. Д. Гарчу, А. Ф. Топчу, Ф. І. Корободжак [6, с. 1, 3]. Деякі з болгар у 1954 р. були відзначені за хорошу роботу на дошках пошани. Наприклад, у Тараклійській сільській раді занесено на дошку пошани 15 кращих агрономів та селян-передовиків: І. В. Юровський, І. І. Гарановський, В. А. Морар, І. П. Корнєв, Д. М. Цветков, Г. К. Дериволков, В. П. Запорожан, Ф. К. Парпулов, М. М. Тодорова, С. М. Замфірова, М. Д. Кочев, І. Д. Гарановський, А. М. Ілієва, А. І. Арнаут, М. Г. Бурлаков [2, с. 42].

Таким чином, в повоєнні роки болгарське населення регіону поряд з іншими національностями почало брати участь у громадській діяльності УРСР та МРСР. Багато болгар стали членами партійних, комсомольських та господарських організацій. Розпочалось висунення, в тому числі і жінок, на керівні посади, від сільської ради до республіканських структур. Залучення болгарського населення до громадського життя сприяло поступовому переходу болгар на радянські позиції.

I. I. Tatarko

PARTICIPATION OF BULGARIANS OF IZMAIL REGION OF USSR AND THE SOUTHERN PART OF MSSR IN PUBLIC LIFE DURING WORLD WAR II (THE SECOND HALF OF THE 40-50-s. XX CENTURY)

The article analyzes the features of social changes among Bulgarians of Izmail region of USSR and the southern part of MSSR during World War II. Their participation in public life, in political campaigns in the reconstruction of the national economy, their relations with the Ukrainian, Moldovan and their attitude to Soviet power are studied.

Based on data archives, the author reveals new aspects of the Bulgarian diaspora during World War II (the second half of the 40 - 50-s. XX century).

Keywords: *Bulgarian population, Moldova, Ukraine, sovietization, the Soviet Union, communists, Komsomol organizations, the Communist Party (Bolsheviks) of Ukraine (CP(b)U).*

И. И. Татарко

УЧАСТИЕ БОЛГАР ИЗМАЙЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ УССР И ЮГА МССР В ОБЩЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ ПОСЛЕ ОКОНЧАНИЯ ВОЙНЫ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА 40-х – 50-е гг. XX в.)

В статье анализируются особенности социальных изменений среди болгар Измаильской области УССР и юга МССР после окончания войны. Исследуется их участие в общественной, политической и культурной жизни, их взаимоотношения с украинцами и молдованами, а также отношение к советской власти. Используя архивные данные, автор раскрывает новые аспекты развития болгарской диаспоры в послевоенный период (вторая половина 40-х – 50-е гг. XX в.).

Ключевые слова: *болгарское население, Молдавия, Украина, советизация, Советский Союз, коммунисты, комсомольские организации, КП(б)У.*

Список використаної літератури та джерел

1. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–18. Комратский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 257. – Справки, сведения, докладные записки о развитии сельского хозяйства и животноводства за 1952 – 1953 гг. – 1952 – 1953 pp. – 147 арк.
2. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–28. Тараклийский районный комитет

- КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 31. – Списки передовиков сельского хозяйства за 1945 г. – 1945 р. – 68 арк.
3. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–28. Тараклийский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 35. – О политических настроениях населения в связи с предстоящими выборами в Верховный Совет СССР 1944 – 1945 гг. – 1944 – 1945 pp. – 136 арк.
 4. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–28. Тараклийский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 233. – Списки членов РКП(б), кандидатов в члены КП(б) и членов ревизионных комиссий по возрасту, партийному стажу и национальности за 1948 – 1953 гг. – 1948 – 1953 pp. – 265 арк.
 5. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–28. Тараклийский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 246. – Справки, сведения, докладные записки о работе МТС колхозов, промышленных предприятий и транспорта за 1952 – 1953 г. О составе председателей колхозов, по национальности и партийной принадлежности. – 1952 – 1953 pp. – 298 арк.
 6. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–29. Чадыр-Лунгский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 87. – Состояние сельского хозяйства по колхозам МССР. Списки передовиков сельского хозяйства по районам МССР. – 1948 р. – 46 арк.
 7. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–29. Чадыр-Лунгский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 92. – Списки коммунистов Чадыр-Лунгского района за 1948 г. из местной коренной национальности. О составе председателей колхозов, по национальности и партийной принадлежности. – 1948 р. – 27 арк.

8. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–29. Чадыр-Лунгский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 130. – О составе председателей колхозов, по национальности и партийной принадлежности. – 1948 – 1949 pp. – 64 арк.
9. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–29. Чадыр-Лунгский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 223. – Экономическое состояние колхозов Тараклийского района МССР за 1950 – 1951 гг. – 1950 – 1951 pp. – 236 арк.
10. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–29. Чадыр-Лунгский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 266. – Списки-характеристики на занимающих руководящие посты из местного населения по образованию, возрасту, партийному стажу и национальности. – 1950 – 1951 pp. – 42 арк.
11. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–29. Чадыр-Лунгский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 272. – Списки членов РКП(б), кандидатов в члены КП(б) и членов ревизионных комиссий по возрасту, партийному стажу и национальности Чадыр-Лунгского района за 1953 г. – 1953 p. – 132 арк.
12. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–29. Чадыр-Лунгский районный комитет КПМ и его первичные организации. Оп. № 1, д. 289. – Отчеты о выполнении планов животноводства по районам МССР за 1952 – 1954 гг. – 276 арк.
13. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. – Ф.Р.–51. Центральный комитет Коммунистической партии Молдовы. Оп. № 8, д. 43. – Отчеты, сведения, о развитии сельского хозяйства в МССР за 1949 г. – 1949 p. – 450 арк.

14. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova.– Ф.Р.–2931. Коллекция документов министерств, ведомств и общественных организаций МССР. Оп. № 1, д. 49. Справки, сведения и докладные записки о состоянии сельского хозяйства и животноводства по районам МССР за 1954 г. – 1954 р. – 244 арк.
15. В братской семье: Документы и материалы о борьбе трудящихся украинских придунайских земель за восстановление и дальнейшее развитие народного хозяйства (1946 – 1953 гг.) [Текст] / Сост. А. Д. Бачинский, А. П. Белобородова, В. Т. Коломийчук.– Одесса: Маяк, 1972. – 246 с.
16. Грек И. Българите от Украйна и Молдова: минало и настояще [Текст] / И. Грек, Н. Червенков. – София: Христо Ботев, 1993. – 296 с.
17. Держархів Одеської області. – Ф.Р. –470. Управление народного образования Измаильской области. Оп. № 1, спр.5. – Материалы о работе детских домов в Измаильской области. – 1948 р. – 59 арк.
18. Держархів Одеської області. – Ф.П. – 4980 – Партийный архив Одесского обкома Компартии Украины. Измаильский обком КП Украины. Оп. № 1, спр. 15. – Стенограмма пленума обкома КП(б)У. Доклад секретаря обкома партии на пленуме об организации и хозяйственном укреплении колхозов области, развертывании сети школ. – 1941 - 1945 рр. – 75 арк.
19. Держархів Одеської області. – Ф.П.– 4980, – Партийный архив Одесского обкома Компартии Украины. Измаильский обком КП Украины. Оп. № 1, спр.609. – Отчеты обкома, горкомов и райкомов КП(б)У о составе партийных организаций по партийному стажу, образованию, возрасту, национальности и пребывании в других партиях. – 1947 р. – 22 арк.
20. Держархів Одеської області. – Ф.П. – 4980, – Партийный архив Одесского обкома Компартии Украины. Измаильский обком КП Украины. Оп. № 6, спр.378. – Списки первичных партийных организаций, кандидатских и пар-

тийно-комсомольских групп областной, Измаильской, Белгород – Днестровской, Килийской городских, Арцизской, Болградской, Бородинской районных партийных организаций. – 1946 р. – 120 арк.

21. Заря Молдавии. Орган Тараклийского РК КП(б) Молдовы и Тараклийского исполкома районного Совета депутатов трудящихся. 1950 – 1954.
22. Пеливан К. К. Краткая история села Главаны [Текст] / Константин Константинович Пеливан. – Арциз: Диамант, 2007. – 227 с.

Д. М. Янов

УДК 731.1.033.39:336.746.055(09)(477.74/.78)

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБІГУ ОСМАНСЬКИХ МОНЕТ НА ТЕРИТОРІЇ ПРУТО-ДНІСТРОВСЬКОГО МЕЖИРІЧЧЯ

Стаття присвячена історіографії проблеми обігу монет Османської імперії на території Пруто-Дністровського межиріччя, яку можна розділити на три періоди. Розглянутий розвиток досліджень від простої фіксації знахідок монет в публікаціях до аналізу цих знахідок в контексті грошового обігу регіону.

Ключові слова: історіографія, османські монети, грошовий обіг, Пруто-Дністровське межиріччя.

Монети Османської імперії впродовж періоду з кінця XV до початку XIX ст. відігравали важливу роль у грошовому обігу Пруто-Дністровського межиріччя. Проте впродовж довгого часу османські монети залишалися поза увагою дослідників: поперше, внаслідок недостатньої кількості відомих знахідок цих монет, по-друге, у зв'язку з труднощами в ідентифікації ісламських монет. Проте в останні два десятиріччя значно зріс інтерес до османської нумізматики серед дослідників. У зв'язку з цим, постає потреба у розгляді публікацій, присвячених цій проблемі, окресленні їх основних досягнень і виявленні актуальних та дискусійних питань.